

Kako se raziskuje v zgodovini političnih idej

- vse, s čim se ukvarjamo se je zgodilo v preteklosti
- kako sploh preučevati in kako vedeti, kaj so mislili; kako so dojemali in razumeli določene stvari, pojave,...

- mejnik: **20. stoletje** (umetna ločnica) → po letu 1900 gre za sodobno politično teorijo, prej je šlo za zgodovino političnih idej
  1. periodizacije so vedno arbitrarne
  2. zgodovina niso dogodki, ki so se zgodili v preteklosti → gre za zgodbo o teh dogodkih (diskurzivna formacija); dogodke opišemo z zgodbo (še enkrat se isti dogodek ne more zgoditi, lahko pa opišemo, kaj se je zgodilo)
  3. zgodovina političnih idej ni politična zgodovina! (ideje so zgolj del politične zgodovine; zanimajo nas zgolj politične ideje)
  4. zgodovino političnih idej preučujemo zato, da znamo živeti danes → kako smo prišli sem, kjer smo (preteklost zaradi sedanjosti in ne preteklost zaradi preteklosti!)

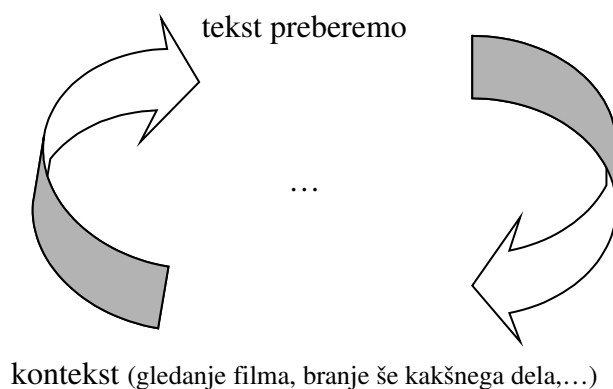
Metode v zgodovini političnih idej

- po navadi ne poznamo konteksta, v katerem je zapis nastal
- ne poznamo avtorja in dejavnike, ki so vplivali na njega (ne moremo razumeti celotne zgodbe)
- metodološki pristopi

- **Lovejoy**: tekst sam nam da večino informacij; tekst je avtoritativen; enota teksta – avtor je tisti, ki nam nekaj sporoča; začetek političnih idej

- »**CAMBRIŠKA ŠOLA**«: izoblikovale so se tri struje, in sicer (1) konvencionalisti; (2) kontekstualisti in (3) biografisti
- 1960 leta na Cambridgu: najbolj avtoritativen pristop pri interpretaciji zgodovine političnih idej

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

- ta šola oblikuje čisto poseben pristop k preučevanju zgodovine političnih idej in predstavlja samo enega izmed pristopov
- izhaja iz hermenevtike (filozofska tradicija): tolmačenje svetih spisov (razvita v krščanstvu za ugotavljanje avtentičnosti spisov; izhaja iz grške mitologije → sel med bogovi in ljudmi)
- danes to ni več klasična hermenevtika, ampak je moderna hermenevtika → najbolj dobi vzgon z romantiko – tu avtor postane pomemben
- smisel teksta najdemo z odkrivanjem prasmisla
- **hermenevtični krog**: odkrivanje smisla

- ko gremo ponovno brat tekst, ga že bolje razumemo in vedno globlje,... in tako počasi odkrivamo pomen/smisel politične ideje
- gibanje med tekstem in kontekstom imenujemo hermenevtični krog (kontekst so splošni dogodki nekega časa; tekst je konkreten dogodek v obdobju) → to izhaja iz antične šole retorike med govorcem in ljudstvom
- iz hermenevtičnega kroga dobimo samo eno interpretacijo; ne pogovarjamo se o pravi ali napačni, vse so prave, a so različne!
- včasih so mislili, da so predsodbe (predznanje) nezaželjene; danes vemo, da tega ne moremo odmisлити; še več, to nam pomaga razumeti tekste
- **Skinner**: preučeval je Hobbsa in Machiavelija
- **[Collinwood]**: v osnovi je izhajal, da imamo dva ekstrema, (1) tekst (samo en del zgodbe) in (2) kontekst (tekst se sam težko razume, zato ga je potrebno povezati v produktivno znanje, ki bo dalo rezultate) → nastane problem!

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

1. pri interpretaciji teksta zelo pogosto vpletemo prisiljeno interpretacijo (mislimo, da je nekaj avtor mislil, a morda ni! → nekaj svojega vpletemo oz. si nekaj zamislimo)
2. prezentizem (iz nekega obdobja ocenjuješ stvari z očmi sedanjosti)
3. ne smemo popravljati napak avtorjev; v svojih knjigah imajo kontradikcijo in prihajajo sami sebi navzkriž → na to moramo biti pozorni, vendar ne popravljati
4. sama fizičnost besedila: (a) besedilo je po navadi prevedeno in ni več v izvorniku, vsako prevajanje pa je subjektivno; (b) napake pri razmnoževanju (prepisovanju) → vprašanje avtentičnosti besedila

Kako interpretiramo

- ključno je, da se vprašamo, kako je bilo mišljeno, da je nekaj bilo tako povedano (in ne samo kaj je napisano)
- namen avtorja je ključen (kaj je avtor želel povedati)
- ideje imajo dejanja/posledice → kaj je avtor želel; kaj je s tem hotel povedati in s čim je to povedal (kaj je nekdo želel povedati v besedilu in z besedilom)

- ko iščemo namen avtorja imamo (1) globok pomen in (2) ne globok pomen
- nekateri želijo ugotoviti, če je bilo nekaj vnaprej zamišljeno ali če je bilo to spontano; psihoanalitska reakcija avtorja
- raziskovati je mogoče samo globoke pomene (s kontekstom!); vse drugo je izjemno težko

- ko se pogovarjamo o namenu avtorja moramo gledati tako kontekst kot tekst; ne obstaja kanonska interpretacija (ena in edina); moramo študirati kontekste v konceptih (uporaba pomenov skozi čas)

- pomen ni enako kot razumevanje; tudi če preučujemo kontekste in najdemo pomen ter ga razložimo, še ne pomeni, da ga razumemo → tukaj moramo vključiti sebe

Atenska demokracija

- **Platon** (427-347 pr. n. št.): je eden tistih mislecev, ki je kasneje najbolj vplival na evropsko in svetovno politično misel
- atenska demokracija: razcvet 5. in 6. stoletje; Atene so bile poražene v Peloponeških vojnah (431-404) → odprava demokracije, ki jo je uvedel Periklej
- na oblast pride oligarhija (vladavina posameznih = tiranija) → niso spoštovali osnovnih standardov moralnosti
- leta 403 je bila izvedena protirevolucija, ki jo je vodil Trasiblus ter nazaj uvede demokratično ustavo (ponovno so bili izvoljeni sodniki - arhandi); v tem obdobju je bil obsojen Platonov prijatelj Sokrat, saj naj ne bi spoštoval bogov → ta sodba je za zmeraj zaznamovala Platona, ki ugotovi, da so vse države slabe: na eni strani oligarhija ni naredila nič, po drugi pa ponovna demokracija obsodi njegovega prijatelja → na oblasti bi morali biti filozofi (vse drugo ni dobro!)
- Platon: Država, Državnik in Zakoni → 3 knjige, ki jih je napisal
- ideja Države je poskus, kako zavrniti tiranijo in nasilen način vladanja
- kategorija pravičnosti: tirani so zagovorniki nepravičnosti → njihova neomejenost (dobro življenje naj bi bilo neomejeno življenje – prihaja do izkoriščanja)
- Sokrat meni, da če ne vemo, kje so meje, potem ne vemo, kaj želimo (struna mora biti ravno prav napeta, da igra)
- Platon govori o individualnih dušah – prispodoba z ljudmi; pravičnost je tista vrлина, ki omogoča neki skupnosti ali posameznikom, da živijo
- pravičnost polisa (mestne državice) – namišljena država (kallipulis) → lepa država, kjer ljudje morajo sodelovat (ljudje so družbena bitja in samo tako lahko preživijo)
- ljudje sodelujejo, da zadovoljujejo osnovne potrebe – preživetje in potem vse do kompleksnejših potreb
- ustvari se specializacija poklicnih skupin → tako ljudi razdeli v tri skupine, in sicer (1) varuhi, (2) vojaški razred in (3) delovni ljudje

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

- *varuhi* (arhanti) so um države; Platonova osnovna teza je: »*Politika je visoka znanost/veščina*«, saj zahteva dolgo in natančno izobraževanje (znanje v matematiki, da se približajo abstraktnemu in filozofiji, ki poda gibčnost uma, radost do modrosti)
→ varuhe je potrebno izbrati zgodaj, saj se do 35 leta izobražujejo in potem do svojega 50. leta praktično preučujejo, šele nato lahko postanejo varuhi
- *vojaški red*: so utelešenje moči in poguma
- *delovni ljudje*: so utelešenje samoomejitve – podrejajo se varuhom in ukvarjajo se z vsakdanjimi stvarmi
- politična skupnost deluje dobro takrat, ko deluje v dobro vseh (značilnost varuhov je, da so pravični, da vedo, kaj je njihova vloga – niso omejeni z zakonom → v kasnejših delih to tezo spremeni; drugi se jim podrejajo zaradi njihove izobrazbe (arhanti nimajo ne družine in ne lastnine, ampak živijo samo za državo); tisti, ki so izbrani imajo neomejena pooblastila) → Platonova država niha med demokracijo in totalitarizmom (z vidika, da je eden razred nad drugima dvema)
- vladanje je znanje, veščina: glavna vrlina pri tem je obvladovanje lastnega življenja; vendar to še ne pomeni, da boš takšen tudi do drugih; vladanje/politika ni za vsakogar, ampak samo za izbrance; ljudje, ki se jim vlada so material za vladanje – so material, ki ga lahko oblikujemo (medsebojno priznavanje med vladarji in vladanimi je nujno)
- vladar (po Platonu) lahko razreši probleme in pripomore, da država deluje v dobro vsem (ima možnost uporabe sile in podaniki se ne smejo pritoževati)
- s tem doseže starogrška filozofija vrhunec → še danes se te ideje močno poznajo v evropski politični misli

→ Aristotel: vpliv na znanost in politiko do renesanse (takrat so ga ponovno odkrili, vendar je v renesansi vse drugače – Newton,...)

→ 3 deli politične misli: vprašanje etike; politika, ustava Aten, delno fizika

→ **ARISTOTEL**: stran 384-322 pr. n. št.

- sin zdravnika makedonskega kralja
- Platonov učenec; na njegovi akademiji

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

- leta 344 se vrne nazaj v Makedonijo, kjer postane učitelj Aleksandra Velikega (Makedonci so želeli imeti prevlado nad Grki)
  - Aristotel je zagovarjal polise in se je vrnil nazaj v Atene, kjer ustanovi Licej (šola, ki ni kot Platonova akademija, ampak se na njej poučuje širša področja – npr. biologija (prinašajo mu vzorce))
  - prav tako je zagovarjal participacijo, čeprav ni bil državljani Aten in zato ni imel volilne pravice (bil je Makedonec)
  - Kako je razmišljal? Mislil je, da je najprej treba predstaviti ideje drugih, ki so o stvareh razmišljali pred njim → kje so problemi teh razmišljanj in kako se lahko razrešijo nasprotja (teza/analiza/sinteza) → teoretiki: če nekdo dolgo o nečem razmišlja, je to blizu resnice (tako opredeljujejo ideje prejšnjih mislecev)
- cilj politike: preučiti katera oblika politične skupnosti je najboljša za tiste, ki želijo izraziti svoje mnenje (kako bi delovala v dobro vseh) → potrebno je preučiti, kaj je bilo rečeno; analizira Državo in Zakone kot idealna dela ter pokaže na probleme in rešitve le-teh
- način organiziranja politične skupnosti: Aristotel zagovarja polis (kot mestna država velika, da se vsi poznajo in da poznajo značaje; če se ne sliši glasove vseh, to ne more biti prava država; prevelik polis ni dober,... ali morajo biti vsi polisi enaki? Ne, potrebno je sprejeti ukrepe)
  - obzidje se mu ne zdi prava ideja; polis mora imeti svojo vsebino – državljane in mora se dobro živeti
  - forma = ustava; vsebina = polis/ljudje; namen = dobro živeti
  - polis zanj pomeni trenutno stanje, ker se elementi spreminjajo → razmerje med državljani; zanimajo ga različne oblike vladanja in kaj pomeni biti državljani (državljani niso ženske, otroci, sužnji in tujci; sodelovanje v političnih in administrativnih zadevah; v vojnah lahko sodelujejo sužnji)
  - »država je naravno pred državljani« → ne le v filozofskem smislu (je potrebna, da se lahko državljani vzpostavijo; primer šole: vzgoje ne prepuščamo staršem, osebnim organizacijam,... ker če želimo vzpostaviti dobro življenje, rabimo ljudi, ki to razumejo zaradi izobraževanja)
  - dober polis – najbolje, da vsi poznajo te zadeve; vsak državljani, ki se vzgaja za dobro skupnosti, ne pripada sebi ampak državi

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

- Aristotel je zagovarjal, da polis vzpostavi državljane: naravna inštitucija; država obstaja po naravni poti → to prepričanje obstaja še dolgo – ko so na oblasti kralji, je to argument za božjo moč kraljev (država biva po naravi)
- z Aristotelom prevladujoča forma politične skupnosti – politično telo → telo je naravno (kralj je vedno glava politične skupnosti; specifični ljudje so enačeni s specifičnimi celicami v telesu, ki opravljajo naloge)
- država je tako enačena s telesom – glava daje ukaze in telo temu sledi; vse je potrebno zaposlit in uporabiti
- odnosi med ljudmi – najbolj naravni; odnosi vasi – naravni, ker želimo živeti v skupnosti → par družin skupaj (več vasi → polis)
- koncept teologije – nauk o poslednjem, ki gre preko življenja nas samih → potencial razvoja nečesa (iz semena drevesa zraste drevo) → ta princip tudi za polis
- država je telos družbenih asociacij → v naravi stvari je, da se razvijejo vrhunca; končni produkt naravnega razvoja je polis
- telos: potencial je realiziran do konca; boljše ni mogoče; družbene asociacije pa bodo imele življenje tudi mimo tega
- polis = telos; edini, ki je sposoben zagotavljati dobro življenje v skupnosti; edina oblika, kjer se človeški potencial realizira do konca

- Aristotel: **človek je politična žival**; družbeni razvoj te živali je razvoj golih potreb do dobrega življenja; država nam te potrebe pomaga uresničiti

- dve kategoriji se ne združujeta: bog in živali se ne združujejo v skupnosti (lastno življenje)

- Kako velik naj bo polis? Po principu dobrega življenja; tako velik, da omogoča lagodno življenje, srečo
- pomembno je izobraževanje, da ljudje razumejo pravična in krepostna dejanja, ki vodijo k sreči
- Kako si nekdo določi, kaj je sreča? Določanje narave skupnega dobra je stvar kraljeve znanosti in politične znanosti

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

- za dobro življenje je potrebno to v praksi uresničevati (omogočiti, da se iz dneva v dan določajo načini lastnega življenja in določa se dobro/slabo; za to je potrebno veliko vaje in pomembno je sodelovanje)
- vseeno je, kdo ima v rokah oblast, ker imamo skupno idejo o dobrem in tako bi vsi morali sodelovati pri izvajanju in pokorščini → zadeve se morajo izmenjevati
- monarhija, aristokracija in demokracija so dobre oblike vladanja → pomembno je pravično vladanje, v skladu s skupnim interesom

Novoveška filozofija: Hobbes

- nič več ni iz sveta, ki si ga je predstavljal Platon; svet je poln heliocentrizma; znanstvena revolucija; zemlja ni več središče vesolja, ampak sonce
- kralj ni več namestnik boga (kako lahko upravičimo kralja?)
  - Hobbes se je rodil 1590 leta in ukvarjal se je s tem, kako ustoličiti kralja
  - 1600-1650 so v Angliji potekle tri državljanske vojne (problemi med parlamentom in kraljem) → kralja Jamesom, ki je združil Anglijo, Škotsko in Severno Irsko nasledil njegov nesposoben sin in takoj se začne državljanska vojna (ni dobil pritrditve parlamenta za te vojne) → nastane boj med parlamentaristi in rojalisti → državljanske vojne se končajo z obglavitvijo kralja in nato nastane kratko obdobje republike (Oliver Cromwell – ustvari de facto republiko)
  - Thomas Hobbes: 1651 izda Leviatana (med njegovim nastajanjem še ni vedel, kako se bo vojna končala – želel je podpreti kralja in rojaliste)
  - leviatan: morska pošast, nekaj kar obvladuje vse, nekaj groznega, nekaj kar prisiljuje
  - Leviatan je najpomembnejše politično delo Hobbesa; njegovo drugo najpomembnejše delo je De cive
  - Leviatan je bil napisan v Franciji, in sicer v času uporov proti absolutistični oblasti
  - Hobbes je kljub svoji klasično-humanistični izobrazbi bil prepričan, da ni dovolj izobražen (mehanicist)

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

- pri Hobbesu izhaja vse iz **uma** (cogito) → Rene Descartes je bil Hobbesov prijatelj (»cogito ergo sum«), ki je postavil človeka v središče; osnova bivanja je v mišljenju
  - pri Hobbesu je konflikt mnenj: človek je razmišljujoče bitje in razmišljanje je glavno
  - sodelovanje v javnih zadevah, pisanje govorov, retorika → to je bilo nekaj pozitivnega za humanista
  - v 16. stoletju se ne bere več Cicera, ampak Tacita, ki gleda na politiko bolj negativno in zato je bilo potrebno pisati kako lahko kralj obdrži svojo oblast → nekakšna navodila kraljem (delati za kralja – svetuje (tako kot Machiavelli) kako obdržati status)
  - ali so politične ideje v Leviatanu lahko ločene od siceršnjih znanstvenih, humanističnih idej → ne, ne moremo jih ločiti
  - v 17. stoletju ni mogoče ločiti dihotomije med humanizmom in znanostjo (element božjega oziroma religioznega je zelo močno prisoten) → kako se znebiti elementa religioznega? V tistem času Evropo pestijo verske vojne (protestanti : katoliki) in Leviatan je družbena pogodba, ki se znebi religioznega
- da bi razumeli Hobbesa moramo pogledati tudi njegove filozofske ideje → ključno za njega je **čutno zaznavanje** (sprejema argument skeptikov – ni mogoče izkusiti nečesa mimo naših možganov → vse gre preko naših možganov)
- Hobbes prevzame Descartesa → človek je to kar je, zaradi tega, ker misli!
  - človekovo mišljenje vodi v materialni svet; svoboda človeka je absurdna, ker naše mišljenje vodi materialni svet (lahko si nekaj zamislimo, vendar tega ne moremo storiti v realnem, materialnem svetu – imamo omejitve)
  - **konflikt pri Hobbesu je konflikt mnenj!** → narava tega konflikta je v verjeti
- orodje naravnega stanja → to ni realno stanje, je zgolj hipotetično stanje; teoretski konstrukt s katerim si pomagamo pri razmišljanju
- narava človeka: večina političnih idej se tukaj razlikuje – kakšen je človek po naravi (Hobbes je prepričan, da je človek po naravi slab)
  - v naravnem stanju naj bi bil vsak svoboden (sistem naravne pravice: kralju predamo svoje pravice in tako pride do političnega stanja) → pri Hobbesu je v naravnem

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

stanju **KAOS mnenj, razmišljanja** (življenje je bilo grdo, brutalno in kratko) → želja po **samoohranitvi** (ne želimo, da nam drugi diktirajo; ne želimo, da nas ni → ni lastnega mnenja, ne fizičnega telesa)

- **s kraljem se dogovorimo, da nas bo zastopal, mi pa mu bomo dali pravice** (on nam v zameno za to zagotavlja varnost) → ideja Leviatana in tako sedaj legitimiramo kralja; ne s pomočjo božjega, ampak s pomočjo družbenega!

- liberalna interpretacija Hobbesa: **ljudstvo spi, dokler kralj vlada; potem pa se lahko zbudi in izbere drugega vladarja**

Locke

- družbena pogodba je poseben inštrument

- Locke: 1632-1704 (40 let po Hobbesu, ki je na Locka naredil pomemben vpliv); Locke je filozof in s politično filozofijo se začne ukvarjati zelo pozno

- po angleških državljanskih vojnah nastane republika (Cromwell); nato se začne znanstvena revolucija

- svet znanosti je svet eksperimenta; svet preverljivosti → v tem času so prav tako hodili na Oxford Isac Newton, Christopher Wren (arhitekt, ki je po požaru ponovno uredil London),...

- Locke je empirični filozof: **ničesar ni v mojih možganih, česar prej ni bilo v mojih čutilih** → najprej čutim in šele na to o tem razmišljam

- znanstvena revolucija na novo postavi organiziranost vesolja → zemlja ni več središče vesolja, ampak je sonce → posledično je potrebno najti razlog, da dobi vladar oblast (Hobbes: družbena pogodba; ljudje prenesejo določene pravice na vladarja in to je vplivalo na Locka)

→ vpliv družbene pogodbe kot orodje za razmišljanje

→ neposredni trigger Locka je Robert Filmer: **1. in 2. razprava o vladi** (najpomembnejši politični deli Johna Locka)

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

- **Filmer** je bil izjemno dobro religijsko povezan mislec (gibal se je v religijskih krogih); njegova osnovna teza je bila: **tako kot je bog nad človeštvom, je oče glava družine in vladar glava države**

- njegova knjiga se imenuje Patriarhija (napisal je, da tisto, kar je v družini velja za državo; prej je bilo ravno obratno – kr je veljalo za družino, ni veljalo za državo)

- v družini je naravno, da oče ali mama ne sprašujeta svojih otrok, če jih le-ti priznavajo za očeta ali mater → Filmer pravi, da gre za božjo voljo – oče je glava družine po božji volji; enako velja za vladarje – oni so glava države po božji volji

-Filmer je bil nekaj posebnega, ker je s svojim mišljenjem izstopal od drugih mislecev tistega časa

- v tem času v Angliji katoliki predstavljajo grožnjo monarhu, saj imajo oni svojega monarha – papeža (so neposlušni) → Filmer se manj ukvarja s tem, kako vladarji pridejo na oblast – oni so že na oblasti, dani od boga in zato je ta oblast absolutna → vladarju daje pravico do odločanja med (rojstvom) življenjem in smrtjo

- Filmer zagovarja vladarja in njegova ideja je vseskozi, da demokracija ni nič dobrega in da ima katastrofalne posledice

- 1680 izda Patriarhijo in to je takrat najpomembnejši argument za vladarja

- **Locke**: si je zamisli naravno stanje, da je lahko zgradil politično teorijo (Locke gleda na človeka zelo pozitivno; za razliko od Hobbesa, to ni stanje drugega proti drugemu, ampak stanje svobode, vendar v smislu spoštovanja pravic drugih)

- svobodo poudarja zato, ker se takrat začne zelo počasi vzpostavljat kapitalizem in glavna misel je, da mora biti človek svoboden (industrijska revolucija → ljudje morajo biti svobodni in odvezani od zemlje, da lahko delajo)

- pri Locku ni osebna svoboda brez posledic (**meje moje svobode se začnejo pri mejah svobode drugega**) → napiše še eno delo Pismo tolerance

- to velja tudi za vladarja; vso zadevo je zapakiral v religiozen argument: naravne pravice izhajajo iz božje volje in človek živi tako dolgo, dokler ustreza bogu (Adam in Eva sta bila izgnana iz raja in od takrat delamo v svojem potu, da preživimo)

- Lockove pravice, da je človek preživel so tri: **1. življenje; 2. svoboda in 3. lastnina** (te pravice da bog človeku, da lahko preživi)

ZGODOVINA POLITIČNIH IDEJ

J. Pikalo

- bog želi da živiš in nihče te ne more ubiti → nima pravice

- bog sili človeka k delu, da se preživi in zaradi tega nihče ne more človeka pri temu omejevat (svoboda podjetniške pobude)

- ker bog hoče, da človek dela in se preživi, je pravica do lastnine nujna (kar zaslužiš lahko obdržiš) → ljudje opravljajo svoja dejanja, imajo svojo lastnino, ne da bi zato morali koga kaj vprašat – vladar ni več tisti, ki bi nam to dovoljeval → ljudje smo neodvisni od vladarja, vendar smo odvisni od božje volje

- ni podrejenosti, vsi smo enaki → potrebno je čuvati na samega sebe in skrbeti za sočloveka → naravno stanje!

- človek se preživi s svojim delom in kar človek ustvari s svojimi rokami je upravičeno njegovo in to je lastnina (kar lahko zaužije oziroma porabi je dobro) → Locke pravi, da ni dobro, če si kopičiš blago; če pa si kopičiš denar je dobro – če kopičiš blago nimajo drugi nič od tega in to ni dobro

- tisto, kar vse to obvladuje je **RAZUM**

- prve skupnosti se pojavijo tam, kjer je več ljudi – boj za naravne vire in skupnosti delujejo skupaj

- ljudje ne predajo svojih pravic, ampak jih obdržijo pri sebi → na neko periodo pa to pravico podeljujemo, da nekdo vlada namesto nas (predstavniška demokracija)

- vladar vlada, dokler vlada v dobro vseh in spoštuje naravne pravice (Locke skoraj zagovarja zakonito revolucijo → vladarja je mogoče zamenjati, ko ne vlada več v dobro ljudi)

→ **vladar ni postavljen od boga, ampak od ljudstva**

- Locke je prvi, ki je začel razmišljati o človekovih pravicah in ki je postavil nastavke za kasnejše predstavniške demokracije

- Locke: deizem – posebna oblika verovanja, kjer gre za to, da ne priznavajo več, da je božje potrebno spoznat od profesionalcev ali knjig, ampak samo preko RAZUMA!